

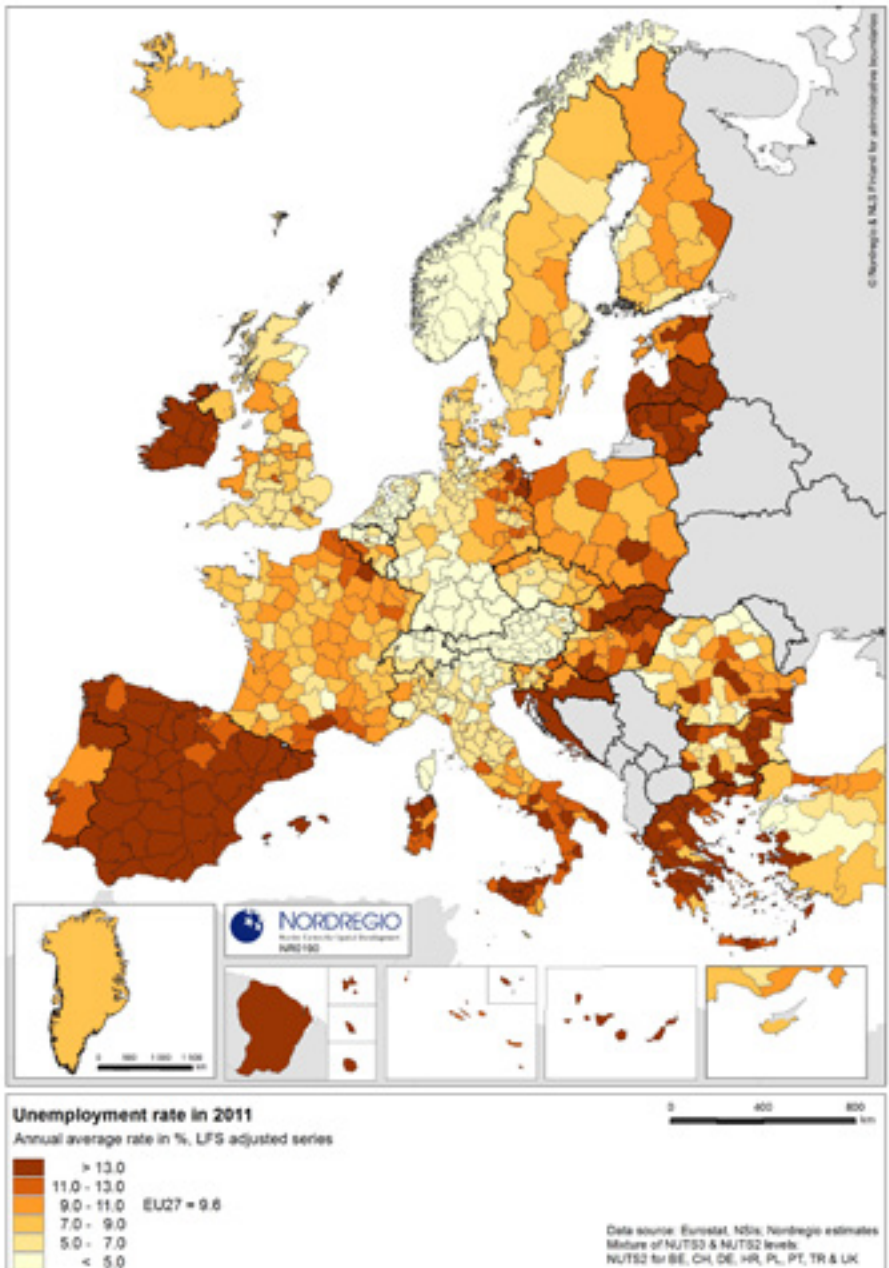
Kortversjon av Meld. St. 13 (2012–2013)

Ta heile Noreg i bruk

Distrikts- og regionalpolitikken

KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET

Arbeidslyse i europeiske regioner i 2011

Kjeld: Nordregio.

ANNLEISLANDET

Når vi samanliknar det som skjer i Noreg med utviklinga i andre land ser vi at Noreg har gode levekår over heile landet og relativt små forskjellar mellom regionane. Næringslivet tek del i den globale arbeidsdelinga, og det går godt i store delar av landet. Dette skjer trass i at busetnaden er spreidd, avstandane er store og tilgjengelet er avgrensa.

Kartet på side 2 syner arbeidsløysa i regionar i Europa i 2011. Jo mørkare farge, desto færre er i arbeid. Den lågaste arbeidsløysa finn vi i dei områda i Sentral-Europa der folk bur tettast – og i periferilandet Noreg!

VISJONAR OG MÅL

Regjeringa vil ta heile Noreg i bruk. Vi vil halda fram med å byggje landet for komande generasjonar. Ein aktiv distrikts- og regionalpolitikk har skapt eit Noreg vi er stolte av. Vi skal utvikle næringslivet og velferdstilbodet også i framtida, og politikken må foredlast vidare for å møte dei utfordringane som ventar. Utfordringar endrar seg, men ein viktig visjon ligg fast: det gode liv i heile landet.

Kompetansearbeidsplassutvalet slo fast at ei balansert regional utvikling er ein føresetnad for ei størst mogleg nasjonalinntekt. Nasjonalinntekta legg grunnlaget for det framtidige velferdssamfunnet. Distrikts- og regionalpolitikken er difor til det beste for landet.

Mål for distrikts- og regionalpolitikken

Regjeringa vil oppretthalde hovudtrekka i busetnadsmønsteret. Vi vil nytte dei menneskelege og naturgjevne ressursane i heile landet for størst mogleg nasjonal verdiskaping, sikre likeverdige levekår og gje alle reell friedom til å busetje seg der dei vil.

DET ER IKKJE EI EINSIDIG FLYTTING FRÅ DISTRIKTA TIL STORBYREGIONANE

Kartet øverst på side 5 viser innanlandsk nettoflytting mellom landsdelane. Ei svakheit med kartet er at det kan mistolkast til at det skjer ei einssidig flytting frå resten av landet til det sentrale Austlandet.

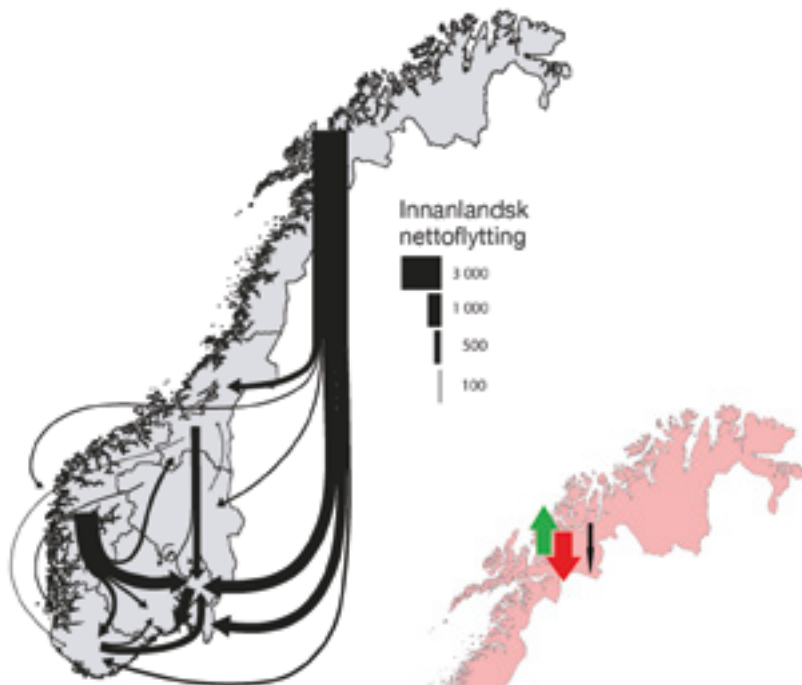
Kartet nederst på side 5 fortel ei anna historie. Kartet syner høvet mellom talet på dei som har flytta inn og ut av landsdelane dei siste åra. Dei grønne pilene viser innflyttinga, dei raude utflyttinga og dei svarte den innanlandske nettoflyttinga.

Straumane er nesten like store kvar veg. Dersom vi legg til innvandringa frå utlandet, har alle landsdelar netto innflytting.

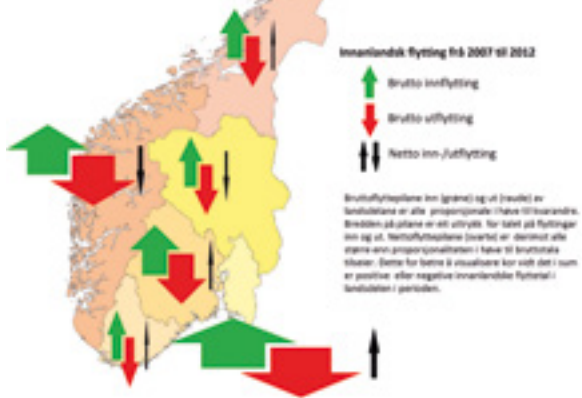
Dei siste åra er nedgangen i folketalet i mange distriktskommunar snudd til vekst. Men det er store skilnader mellom kommunane, og framleis er det mange distriktskommunar som slit med nedgang i folketalet og med å oppretthalde det offentlege og private tenestetilbodet. Av 117 kommunar med nedgang i folketalet i 2011 ligg 115 innanfor det distriktspolitiske verkeområdet.

Samla sett har vi i dag likevel den beste folketalsutviklinga i Distrikts-Noreg på over 30 år. Hovudårsaka er innvandring. Alle fylka har hatt vekst i folketalet dei siste åra, og det var 118 fleire kommunar med vekst i 2011 enn i 2006.

Distrikts- og regionalpolitikken verkar og er viktig framover!

Kjilde: Statistisk sentralbyrå.

Kjilde: Statistisk sentralbyrå. Kart utarbeidd av departementet.

ATTRAKTIVE LOKALSAMFUNN

Det er folk som skaper attraktive lokalsamfunn. Alle kommunar får nye innbyggjarar, og i stadig fleire kommunar har tilflyttinga ført til folketalsvekst dei seinare åra. I eit attraktivt lokalsamfunn finn både tilflyttarar og fastbuande seg til rette og ynskjer å bli verande. Lokalt engasjement og eldsjeler kan utgjere ein viktig skilnad. Lokalt utviklingsarbeid handlar i stor grad om å stimulere og støtte opp om lokal utviklingskultur. Både den politiske og administrative leiinga i kommunen må ta ansvar for utviklingsarbeidet.

Den nasjonale politikken for lokal samfunnsutvikling skal sikre at kommunane har kapasitet og kompetanse til å leie utviklinga og stimulere til engasjement og kreativitet gjennom å tilføre ressursar til arbeidet. Regjeringa vil styrkje kapasiteten og kompetansen til lokalt utviklingsarbeid gjennom brei innsats gjennom fylkeskommunane, Distriktsenteret, støtte til lokale utviklingsprosjekt (t.d. Bulyst) og ei ny satsing for auka utviklingskapasitet i mindre distriktskommunar.

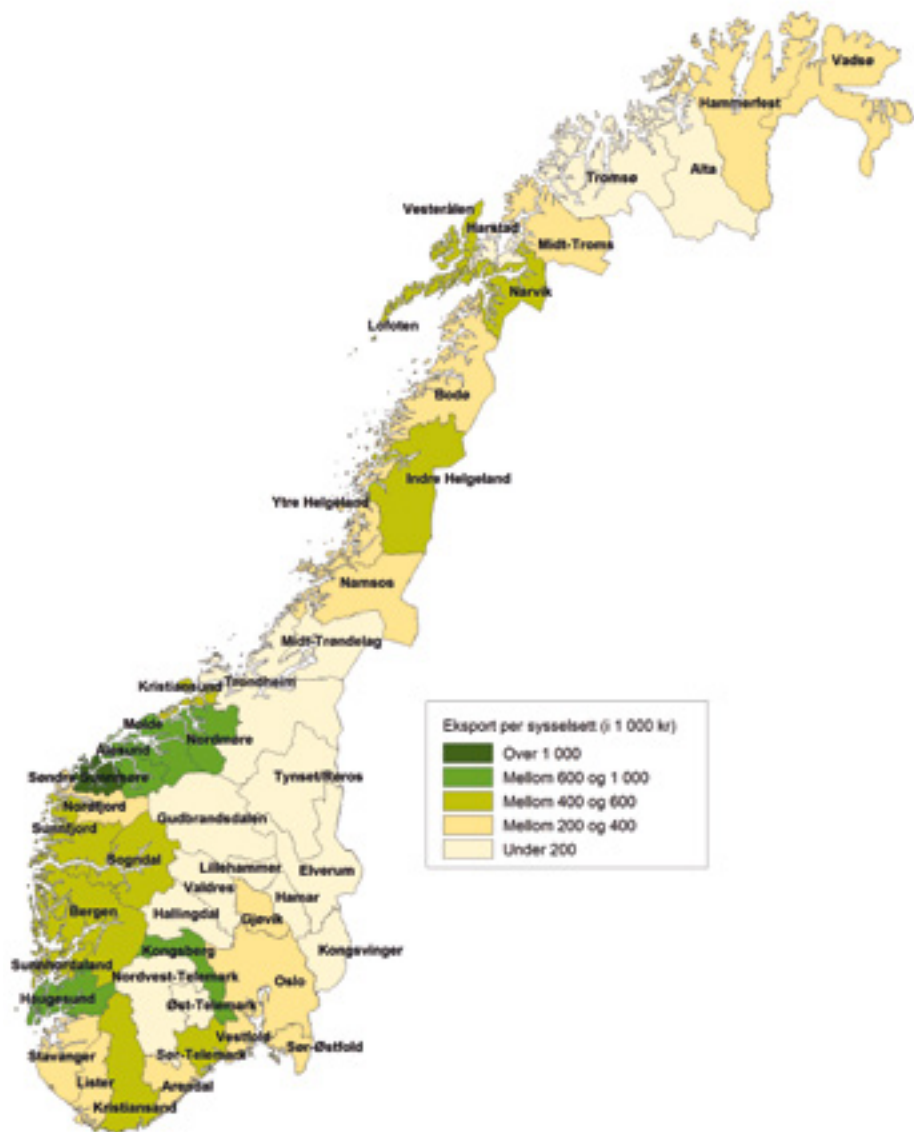
Innvandring og vekst i folketalet i fleire kommunar gjer at tilgang på bustader og inkludering av tilflyttarar blir ein viktigare del av samfunnsutviklingsarbeidet. Regjeringa har difor styrkt arbeidet med bustadetablering i Distrikts-Noreg gjennom ei treårig satsing i regi av Husbanken.

Ein aktiv innsats frå kommunen på bustadområdet, og for å inkludere tilflyttarar, vil òg medverke til å betre rekrutteringa av arbeidskraft og kompetanse i åra framover.

Det er brei politisk semje om at kommunane skal tilby likeverdige tenester. Kombinasjonen av generalistkommunesystemet, ein stor kommunal sektor, ein finmaska kommunestruktur og eit utjamnande inntektssystem, har gjort at kommunesektoren i avgjerande grad er med på å halde oppe busetnadsmønsteret i landet.

Regjeringa vil mellom anna:

- styrkje kapasitet og kompetanse i kommunane for å ta vare på eldsjeler og lokalt engasjement i det lokale samfunnsutviklingsarbeidet
- styrkje det langsiktige arbeidet med lokal samfunns- og næringsutvikling gjennom å stimulere til meir samarbeid mellom regionale og lokale aktørar
- framleis prioritere kommuneøkonomien og føre vidare dei regionalpolitiske ordningane i det kommunale inntektssystemet

Eksport per sysselsatt i 46 regionar i 2009

Kjelde: Menon. Kart utarbeidd av departementet.

KOMPETANSEBASERT VERDISKAPING

Vi ser ei framvaksande todeling i næringslivet i Noreg. På den eine sida har vi den delen som konkurrerer globalt, og som er direkte eller indirekte kopla til dei sterke næringane innan petroleum, sjømat og sjøtransport. Dei områda som har den største eksporten av varer og tenester per sysselsett, finn vi langs kysten, med Sunnmøre i fremste rekkje, jf. kartet på side 8.

På den andre sida har vi regionar med meir tradisjonelle næringar, som ikkje på same måte har teke del i den sterke nasjonale veksten. Det er mange slike i mindre arbeidsmarknader i Innlandet, i den indre delen av Sørlandet, inne i fjordområda på Vestlandet og i mange delar av Trøndelag og Nord-Noreg.

Når ulike delar av landet har ulike utfordringar og potensial er det viktig at politikken er skreddarsydd den einstilte region. Regionale utfordringar krev regionale løysingar. Difor får fylkeskommunane overført størsteparten av dei distrikts- og regionalpolitiske verkemidla frå departementet. Dei samarbeidar tett med Innovasjon Noreg, SIVA og Forskningsrådet, som alle har eit distriktpolitisk oppdrag frå departementet.

Gründarar må få betre informasjon om kva det inneber å starte ei verksemd. Departementet har difor bede Innovasjon Noreg om å etablere ein ny internettportal der all relevant informasjon blir enklare å finne.

Kompetanseheving i arbeidsmarknaden

Kompetanse blir stadig viktigare for eit konkurransedyktig næringsliv. Kompetansearbeidsplassane er skeivt fordelte. Kompetansearbeidsplassutvalet konkluderte med at ei vidare sentralisering av kompetansearbeidsplassar kan gje store samfunnsøkonomiske kostnader fordi andre tilgjengelege ressursar ikkje blir nytta fullt ut. Humankapitalen er i dag den aller viktigaste kjelda til velstand og økonomisk vekst. Ei høg grad av sysselsetjing i heile landet er difor avgjerande for å sikre framtidig velstand og velferd.

Mykje sentralisering skjer i samband med val av studiestad. Nesten 60 prosent av studentane blir buande og finn sin første jobb der dei har gått på høgskule eller universitet. Flyttemønsteret viser at det er behov for å føre vidare ein spreidd utdanningsstruktur og utvikle gode regionale utdanningstilbod.

Departementet har for 2013 sett av 20 millionar kroner til næringsretta kompetansebygging. Ordninga skal gjere kunnskapsinstitusjonane betre i stand til å levere kompetent arbeidskraft som er tilpassa behovet til det regionale næringslivet.

Som grunnlag for å vurdere initiativ vil departementet også kartleggje eksisterande arbeid i fylka med mobilisering, rådgjeving og tilrettelegging for etter- og vidareutdanning blant folk og verksemder.

Regjeringa vil mellom anna:

- føre ein offensiv innsats for verdiskaping og sysselsetjing i heile landet
- sikre gode rammevilkår for dei ressursbaserte næringane
- at verkemiddelaktørane i større grad skal arbeide proaktivt, særleg i dei områda der utfordringane er størst
- at verkemiddelaktørane sitt distriktpolitiske oppdrag skal gå fram endå tydelegare overfor norske og utanlandske gründerar og investorar
- vidareutvikle den landsomfattande infrastrukturen for innovasjon og nyskaping
- føre vidare ein spreidd struktur i høgare utdanning
- leggje til rette for godt samarbeid mellom utdanningsinstitusjonar, næringsliv og fylkeskommunar om regionalt tilpassa utdanningstilbod
- identifisere barrierane for etter- og vidareutdanning i små og mellomstore bedrifter med sikte på framtidige tiltak
- leggje til rette for eit godt system for desentralisert og fleksibel utdanning

OFFENSIV DISTRIKTSPOLITIKK

Gjeninnføringa av den differensierte arbeidsgjevaravgifta i 2007 er ein sentral del av den offensive distriktspolitikken regjeringa fører. EU skal vedta nye retningslinjer for regionalstøtte i 2013. Mange stader i Distrikts-Noreg finn vi ein stor del av sysselsetjinga i eksportnæringar. Føreseielege og gode internasjonale konkurransevilkår er særskilt viktig for verdiskapinga og sysselsetjinga i desse næringane. Ein annan viktig del av handlingsrommet for regionalpolitikken er høvet til å gje investeringsstøtte til bedrifter i distrikta. Regjeringa har i dei komande forhandlingane med ESA som mål å oppnå eit best mogleg resultat for den differensierte arbeidsgjevaravgifta og nytt verkeområde for investeringsstøtte.

Den offentlege innsatsen må vere tilpassa utfordringane og potensiala i den einskilde regionen. Difor har fylkeskommunane fått eit distrikts- og regionalpolitisk oppdrag frå departementet og dei disponerer nærare 80 prosent av midlane til distrikts- og regionalpolitikk over budsjettet til departementet. Regjeringa vil framleis dimensjonere midlane for å treffe landsdelar og område med særskilde utfordringar.

Den digitale allemannsretten

Godt utbygd breiband, men òg telefoni og annan digital infrastruktur, er sentralt for å sikre likeverdige levkår og full samfunnsdeltaking i heile landet. Regjeringa vil halde fram arbeidet med å sikre tilgang til breiband med tilstrekkeleg kapasitet til å møte framtidige behov i skule, helse, næringsliv og private hushald i heile landet. Regjeringa vil leggje til rette for utbygging av mobilt breiband og vurdere bruk av tilskot også i åra framover for å stimulere til spreing av breiband med høg kapasitet i små marknader.

Tiltakssona for Finnmark og Nord-Troms

Utfordringane knytte til store geografiske avstandar og lågt folketal gjer sona spesiell. Mangel på kompetent arbeidskraft er ei hovudutfordring i tiltakssona i dag.

Regjeringa meiner det framleis er behov for verkemidla i tiltakssona. Tiltakssona for Finnmark og Nord-Troms skal vere framtidsretta. Regjeringa vil at måla for sona og den samla innsatsen blir ført vidare om lag som i dag. Regjeringa vil vurdere eventuelle endringar i tiltaka i dei årlege budsjetta.

Små arbeidsmarknadsregionar har strukturelle utfordringar med vekst og verdiskaping

Spreidd busetnad er ein sentral del av den norske eigenarten, men mindre arbeidsmarknader har andre føresetnader for vekst og utvikling enn større. Regjeringa legg difor opp til ein framleis kraftfull innsats retta mot mindre arbeidsmarknader. Arbeid med attraktive lokalsamfunn, utbygging av breiband og samferdsel, differensiert innsats for næringsutvikling, fleksibel utdanning og tilrettelegging for fjernarbeid er alle innsatsområde som er særleg viktige for mindre arbeidsmarknader.

Mange kommunar i mindre arbeidsmarknader ligg i område der det også er store, verneverdige naturområde. Regjeringa vil jobbe på lag med kommunane for å vidareføre arbeidet med å førebyggje konflikt og sikre berekraftig forvaltning av ressursar i desse kommunane.

Fjellområda i Sør-Noreg er ein sentral del av det distriktpolitiske verkeområdet. Kommunal- og regionaldepartementet vil utvikle ein spesiell innsats for å byggje opp kompetanse og nettverk, entreprenørskap og innovasjon i næringslivet i fjellområda. Departementet har òg satt i gang eit program for regionale natur- og kulturparkar.

Regjeringa vil mellom anna:

- fremje ein politikk som møter utfordringane og potensiala i små arbeidsmarknader
- føre vidare den geografisk differensierte arbeidsgjevaravgifta
- føre vidare dagens kompensasjonsordningar
- føre vidare eit stort verkeområde for investeringsstøtte
- vurdere bruk av tilskot også i åra framover for å stimulere til spreining av breiband med høg kapasitet i små marknader
- føre vidare tiltakszona for Finnmark og Nord-Troms med om lag same samla innsats som i dag

ARBEIDSMARKNADER OG REGIONSENTRA

Store delar av det mest globaliserte og eksportorienterte næringslivet i landet finn vi i relativt små byregionar. Byane er ofte lokaliserte rett utanfor det distriktspolitiske verkeområdet, og er viktige for utviklinga i omlandet. Ein måte å betre rekrutteringa av arbeidskraft til verksemdene på, og samstundes spreie veksten til eit større omland, er å kople saman byane og områda omkring.

Investeringar i samferdsel gjer at mindre arbeidsmarknader kan koplast saman, og at folk i bygder og små tettstader får større valfridom når det gjeld arbeid. Arbeidsmarknaden blir dermed meir attraktiv. Transportpolitikken er viktig for å nå distrikts- og regionalpolitiske mål. Her er kopling av arbeidsmarknader ein viktig strategi saman med ein påliteleg og trygg transport i alle delar av landet.

Mange små og mellomstore byar har institusjonar for høgare utdanning, sjukehus og ulike typar statlege verksemdar. Regjeringa legg vekt på at organiseringa av statlege verksemdar skal sikre folk i alle delar av landet god tilgang på tenester, ei jamnare regional fordeling av statlege arbeidsplassar og oppbygging og vidareutvikling av profesjonelle fagmiljø også utanom dei større pressområda.

Regjeringa vil mellom anna:

- følgje opp perspektivet om kopling av arbeidsmarknader i framtidige prosessar med Nasjonal transportplan
- starte eit utviklingsprogram som skal styrkje små og mellomstore byar som regional utviklingskraft
- arbeide for ei jamnare regional fordeling av statlege arbeidsplassar

Utgjeve av:
Kommunal- og regionaldepartementet

Offentlege institusjonar kan tinge fleire eksemplar frå:
Servicesenteret for departementa
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Publikasjonskode: H-2284 N
Illustrasjon: Grafisk Form AS – Kathinka Eckhoff
Design og trykk: Grøset Trykk 02/2013 - opplag 5500